

Sijoitettu lapsi varhaiskasvatuksessa - traumatietoinen päiväkotito

Christine Väliavaara
Pesäpuu ry

VIP-verkostopäivä
29.9.2020, Jyväskylä

minä olin se lapsi, joka pelkäsi mennä kotiin. minä olin se lapsi ”jolle itku pitkästä ilosta”.

minä olin se lapsi joka pelkäsi vieraiden lähdettyä, kun heidän autonsa kaartui mutkan taakse, kun oli palautteen aika.

minä olin se lapsi, joka sai jokaisen sosiaalisen tilanteen jälkeen kuulla mitä tein väärin, jokaisen virheen, sanan, eleen, ilmeen, mitä tahansa. minä olin väärä ja väärin, arvoton, huono, tyhmä ja epäonnistunut.

- Aro Mielonen, Häpeä 2018

Kuva: Niina Vaittinen

Sijoitetuille lapsille yhteistä

- Kokeneet monia sijoituksia, elämää järjestyttävää muutoksia elinympäristössään
- Asuvat erillään syntymäperheestään, eroon liittyy trauma
- Jatkuva stressi liittyen yhteydenpitoon syntymäperheen kanssa
- Haavoittavia kokemuksia, epäsuotuisa kasvu ympäristö lapsuudessa
- Saattavat kärsiä posttraumaattisesta stressistä
- Mahdollisia kehitysviiveitä kaltoinkohtelun takia

Kysely sijaisvanhemmille ja varhaiskasvatushenkilöstölle 2019

(n=24, n=34)

Tutkimuskysymykset:

1. Mitä asioita tulisi ottaa huomioon sijoitetun lapsen varhaiskasvatuksessa?
2. Miten monialainen yhteistyö näyttäytyy?
3. Millaisia haasteita sijoitetuilla lapsilla on varhaiskasvatuksessa?

(Hyvönen & Mustalahti 2020)

https://pesapuu.fi/materiaalit/hyvonen-i-mustalahti-h-2020/?_sft_material-type-cats=opinnaytetyo

1. Mitä asioita tulisi ottaa huomioon sijoitetun lapsen varhaiskasvatuksessa?

- Tarvitaan tiivistä kasvatusyhteistyötä
- Tiedonsiirto- ja salassapitokysymykset
- Riittävä tietämys ja ymmärrys
- Lapsen tarpeiden huomioiminen
- Riittävät resurssit

(Hyvönen & Mustalahti 2020)

2. Miten monialainen yhteistyö näyttäytyy?

- Sosiaalityöntekijöiltä toivottiin aktiivisempaa roolia. Vaihtuvuus ja huono tavoitettavuus ongelma. Toivottiin osallistuvan palavereihin ja olevan tietoinen lapsen arjesta päiväkodissa.
- Kasvatusyhteistyö, avoimuutta ja luottamuksellisuutta pidettiin tärkeänä ja sen koettiin olevan pääosin toimivaa.

3. Millaisia haasteita sijoitetuilla lapsilla on varhaiskasvatuksessa?

- turvaton kiintymyssuhde ja traumat
- levottomuus ja rauhattomuus
- keskittymisvaikeudet ja ylivilkkaus
- uhmakkuus ja rajojen testaus
- ongelmia ohjeiden noudattamisessa
- vaikeuksia ryhmään sopeutumisessa sekä muiden kanssa toimimisessa.
- kielteinen minäkuva ja itsetunto-ongelmia
- sulkeutuneisuus ja vetäytyminen
- jännittyneisyys, varuillaanolo
- aikuiseen luottaminen vaikeaa
- takertuvaisuus, kaipaa paljon aikuisen huomiota

Trauma:

Haavoittavat, suoraan
lapseen kohdistuvat
tapahtumat tai
haitallinen
kasvuympäristö
vaikuttavat lapseen

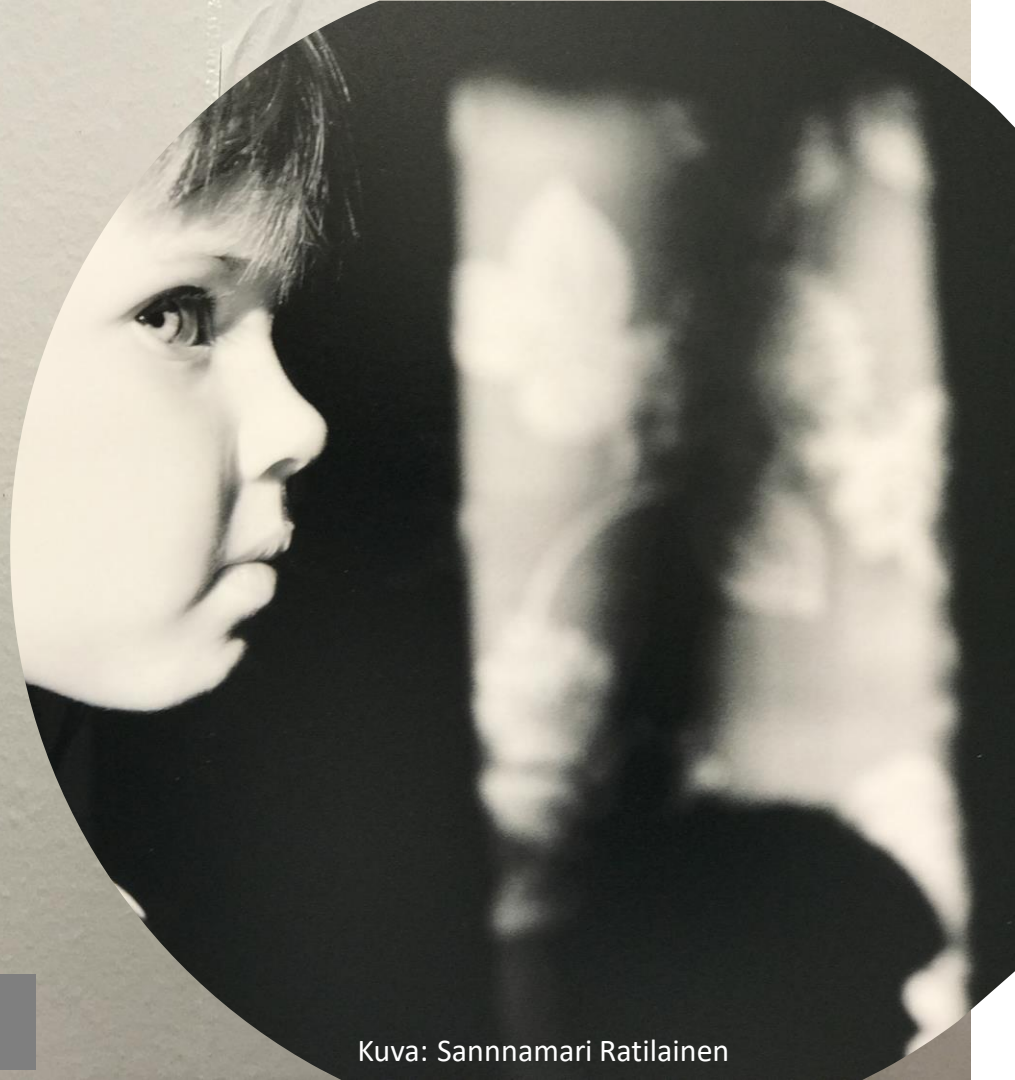
*"Jos koet olevasi rakastettu ja
turvassa aivosi erikoistuvat
tutkimiseen, leikkiin ja
yhteistyöhön.*

*Jos olet peloissasi ja torjuttu aivosi
erikoistuvat yrityksiin hallita pelon
ja hylätyksi tulemisen tunteita."*

- Van der Kolk (2014)

ja kerro meille millaista se on
uskotella itsellesi ja muille
päiväkodin pihalla
ei se ollut itsemurha vaan minun isäni putosi
selittää ensimmäisellä luokalla
"se on vähän niin kuin sijaisopettaja, tiedätkö,
silloin kuin opettaja on sairaana?"
minun vanhempani ovat sairaita ja poissa
joten minulla on uusi perhe

millaista on
yrittää olla itkemättä isänpäivän lähestyessä
muiden askarrellessa kortteja
kun totuus lyö kasvoihin
en tiennyt että olen ainoa, luulin että se on aivan tavallista
ei ole ketään kenelle haluan kortin antaa
millaista se on käydä ystävien luona ensimmäistä kertaa
ja ymmärtää eihän perheen kuulu satuttaa

Kuva: Sannamari Ratilainen

Mitä on traumatietoisuus?

Eri alojen toimijat kykenevät toiminnassaan
huomioimaan lasten vaikeat
elämänkokemukset samalla välttämällä niiden
heijastumista omaan jaksamiseen.

Keskeinen orientaatio haavoitettua
kohdatessa on: ”Mitä sinulle on tapahtunut?”

-Kati Sarvela

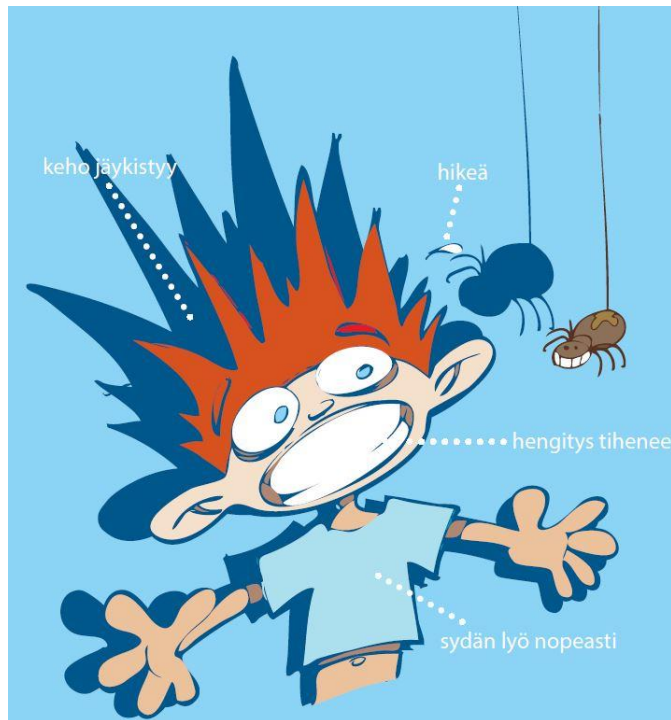
Lasten sopeutumistyyliä stressaaviin olosuhteisiin

- Pikkuvaikkuinen
- Ylitunnollinen
- Huomionhakuinen
- Näkymätön
- Resilientti, selviytyjä

Stressin säätely uhkaavissa tilanteissa

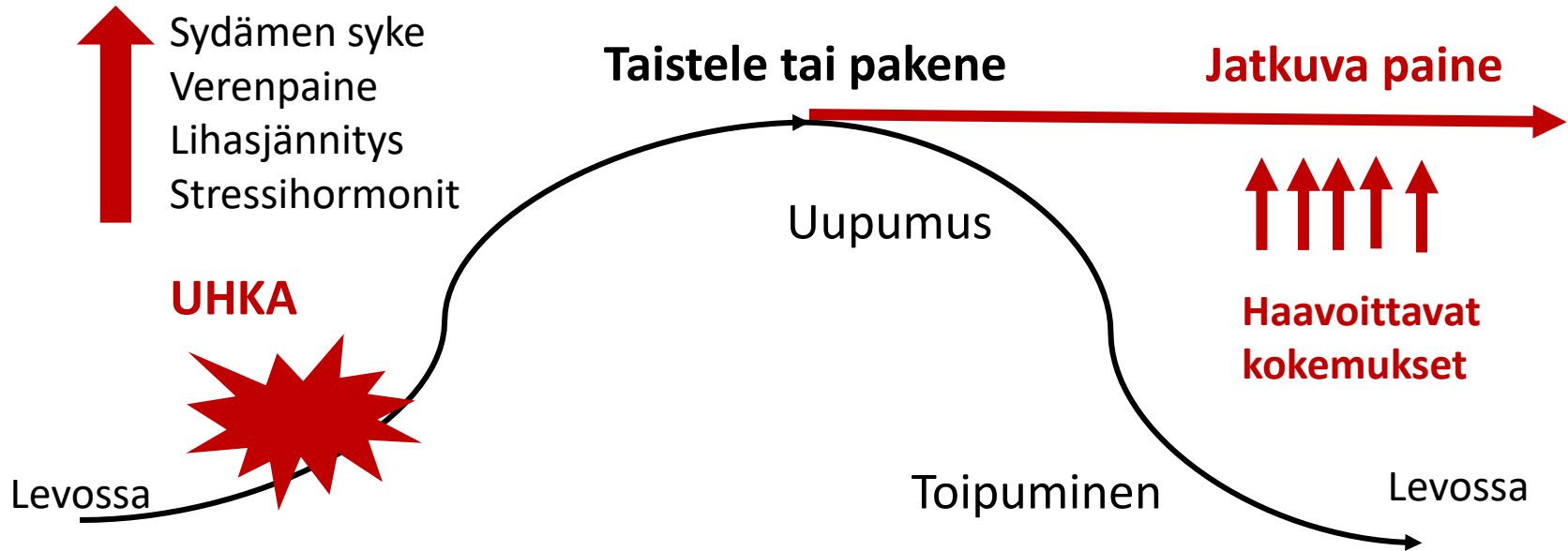
(Sajaniemi ym. 2015)

- Ihmisillä on stressaavissa tilanteissa valmius taistella, paeta tai jähmettyä, kun uhka kasvaa liian suureksi.
- Biologiset reagointivalmiudet aiheuttavat säatelemättöminä haittaa itselle ja ympäristölle
- Stressitila kuluttaa voimia ja uhkaa hyvinvointia

Haitallisten lapsuuskokemusten (ACE) aiheuttama krooninen stressi

Karen Hughes 2019

Vireystilan ”sääteilyikkuna”

YLIVIRE

Vihan ja suuttumuksen purkaukset
Impulsiivisuus
Levoton mieli, vaikea pysähtyä

Pinnallinen hengitys
Keholliset oireet

HYVÄ VIRE

Turvallinen olo, läsnäolo, rentous,
uteliaisuus, myötätunto,
kyky ajatella ja tuntea yhtä aikaa

Aikaansaaminen, flow
Helppo säädellä tunteita
Helppo rajata

ALIVIRE

Alhaisen virran tila
Eristäytyminen, apatia
Vaikeus tehdä päätöksiä
Masennus

Autopilotti päällä
Väsymys, uupumus
Toivottomuus, tyhjä olo
Latistunut tunneilmaisu

Varhaiskasvatus korjaavana kokemuksena

- Monille lapselle varhaiskasvatus tarjoaa korvaavia kiintymysmalleja ja kompensoi kokemuksia, jotka voivat olla kehityksen esteenä

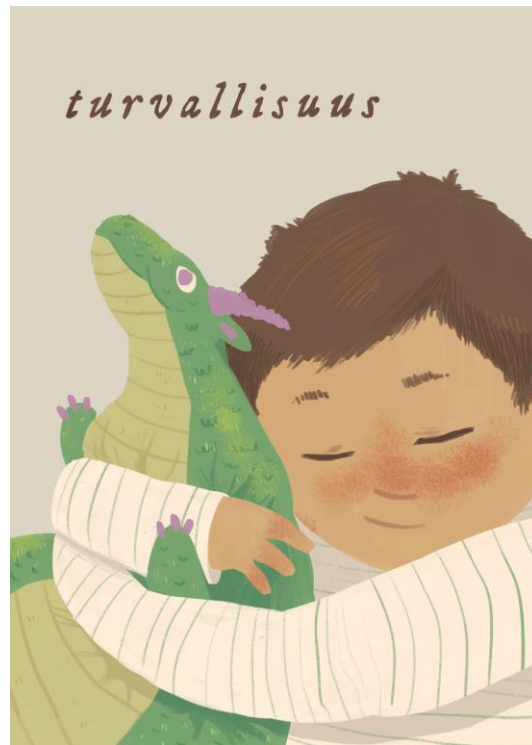
Kiintymyssuhde on itsesäätelyn perusta

- Sosiaalinen liittyminen auttaa sietämään stressiä
- Kiintymyssuhde on tunnesäätelysuhde, jossa aikuinen säätelee lapsen sisäistä tilaa.
- Lapsi kykenee aikuisen avulla kokemaan voimakkaita tunteita, sekä hyvää että pahaa oloa
- Yhteiset kokemukset muuttuvat vähitellen lapsen sisäistämiksi tunne- ja itsesäätelytaidoiksi

Tunne-elämän tukeminen varhaiskasvatuksessa

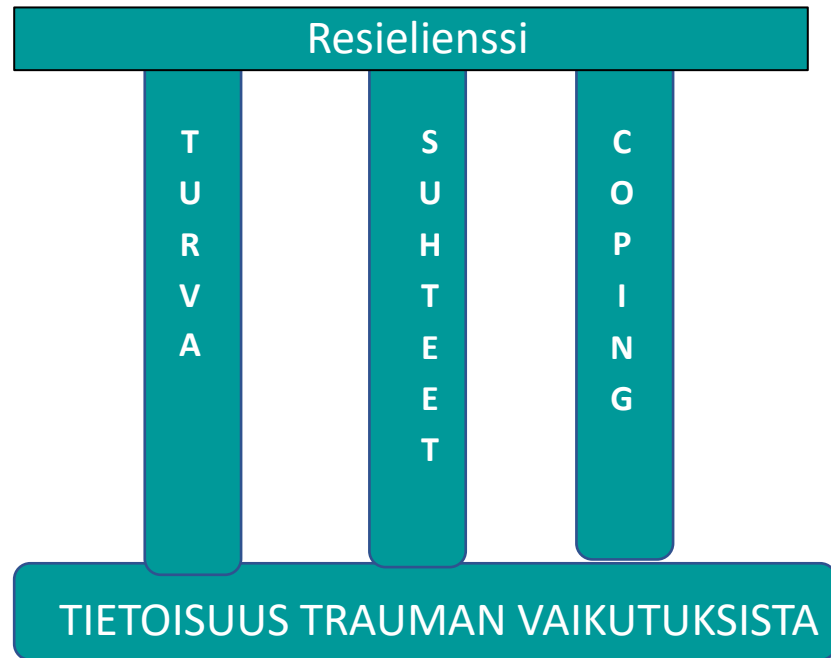
- Aikuisen tärkein työkalu on edistää lapsen turvallisuuden tunnetta ja rakentaa luottamusta
- Jos lapsi ei koe olevansa turvassa, omien voimavarojen ja vahvuuksien hyödyntäminen rajoittuu

Traumatietoisuus varhaiskasvatuksessa

Auttaa aikuisia ymmärtämään ja
kohtaamaan vakavasti
traumatisoituneiden lasten ja
nuorten perustarpeita

- Howard Bath 2015

Aikuisen kiintymyskeskeinen asenne luo turvaa ja rakentaa luottamusta

*"Aikuisen on avattava lapselle tila
olla avoin haavoittuvuuksineen"*
(Hughes 2011)

- P** layful- leikkisyys
- L** ove - rakkaus
- A** ccepting- hyväksyntä
- C** urious – uteliaisuus
- E** mphatic - empaattisuus

Pääperiaatteita kiintymyskeskeisessä auttamisessa

Lisätä:

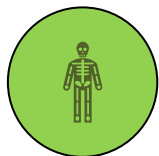
- turvallisuuden tunnetta
- pysyvyyttä ja jatkuvuutta
- struktuuria ja ennakointia
- läsnäoloa, hyviä hetkiä
- aikaa opetella
- toivoa
- onnistumisen kokemuksia
- tunne- ja itsesäätelytaitoja

Vähentää:

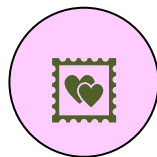
- rankaisevan kasvatuksen sijaan lapselle apua syyllisyyden, häpeän ja turhautumisen käsittelyyn
- käyttäytyminen on loogista suhteessa aiemmin koettuun,
-> käyttöön luonnolliset seuraamukset

Auta lasta toipumaan

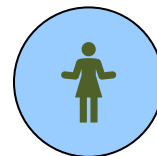
Traumoista voi selviytyä!

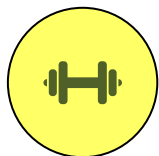
**Normalisointi,
myötätunto**

**Mentalisaatio,
reaktioiden
ymmärtäminen**

**Sisäisen
turvallisuuden
kehittäminen**

**Päivittäisen
elämänlaadun
parantaminen**

**Traumamuistojen
laukaisijoiden
ymmärtäminen
ja ennakointi**

**Tunne- ja
itsesäätely-
taitojen
harjoittelu**

Ihmeet tapahtuvat arjessa – taumatisoitunut lapsi varhaiskasvatuksessa

- https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2018/03/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf

AVIen sijoitettujen lasten opetusta koskeva kysely 2019

- kyselyyn vastanneissa 215 kunnassa oli vuonna 2019 yht. 4 677 sijoitettua oppivelvollisuusikäistä lasta.
- 3/4 opiskeli kuntien omissa kouluissa
- alle 1/5 opiskeli lastensuojelulaitoksissa
- muita opiskelupaikkoja olivat toisen kunnan peruskoulut ja sairaalakoulut.
- joka kolmannella sijoitetulla lapsella oli erityisen tuen päätös.

Eniten ongelmia opetuksen järjestämisessä aiheuttavat:

1. kasvaneet erityisen tuen ja oppilashuollon tarpeet
2. erityisopettajien tarve
3. oppilaiden mielenterveyteen liittyvät haasteet
4. tiedottaminen kuntien sosiaalitoimien ja koulutoimien välillä.

Toimenpide-ehdotukset:

1. tiedonkulun parantamista eri toimijoiden välillä,
2. sijoitettujen lasten oikeuksien turvaamista opetusjärjestelyissä sekä
3. valtionosuusjärjestelmän tarkistamista kuntien toiminnallisten ja taloudellisten vastuiden osalta.

Onneksi on joku.

“Sijoitettujen lasten tilanteen moninaisuus ymmärretään nyt paremmin. Lasten tuen tarpeiden kartoittamisen, paremman tiedonkulun ja monialaisen yhteistyön ansiosta lapset ovat päässeet aiempaa paremmin ja suunnitellusti tuen, hoidon ja kuntoutuksen piiriin.” Jyväskylän SISUKAS-tiimi

Systeeminen Sisukas-toimintamalli tuo sekä inhimillisiä että taloudellisia säästöjä. Sijoitetuilla lapsilla on oikeus tukeen asuinpaikasta riippumatta.

#onneksionjoku

 sisukas

 Pesäpuu ry

